

Masarykova Univerzita

Filozofická fakulta

Historický ústav

UMBERTO ECO – Umění a krása ve středověké estetice

Seminární práce do předmětu: Úvod do studia středověkých dějin

Recenze

Vypracoval: Tomáš Müller, UČO: 180663
Obor: Historie
Bakalářské kombinované studium
Přednášející: Mgr. Tomáš Borovský, PhD.

V Brně dne 29.4. 2012

„Non pertinet ad laudem artificis, inquantam artifex est, qua voluntate opus faciat, sed quale sit opus quod faciat.“

„Ke chvále tvůrce jako takového neslouží úmysl, s nímž vytvořil své dílo, ale pouze kvalita díla.“

Tomáš Akvinský, *Summa theologiae* I – II, 57, 3¹

Autor knihy, v níž se nachází citát od ctihodného *Doctora Angelica a Učitele církve*, je nesporně velmi známým spisovatelem, který publikuje své texty nejméně posledních padesát let. Bývá označován za jednoho, ne-li nevlivnějšího, autora posledního století.

Umberto Eco se narodil v severoitalské Alessandrii (hlavní město italské provincie Piemont) 5. ledna 1932. Umbertoův dědeček byl snad nalezcem a není bez zajímavosti, že jeho příjmení, tedy Eco, je pravděpodobně akronymem latinského výrazu pro dar z nebes – *ex caelis oblatus*. V dědečkově knihovně také čerpal malý Umberto inspiraci ke svým úvahám. Jeho otec Giulio Eco, si přál, aby se stal mladý Umberto právníkem a záhy skutečně mladík nastupuje na Univerzitu v Turíně ke studiu práv. Zde patrně nejen pod vlivem mnoha přečtených knih zanechává studia práv a dále pokračuje, navzdory otcovu přání, ve studiu středověké literatury a filosofie tamtéž. Získává zde doktorát v roce 1954 na základě práce o tezí Tomáše Akvinského.

Následně vstupuje i na pole žurnalistiky, získává místo v italské státní televizní stanici RAI a pracuje zde jako redaktor kulturních programů, kde dostává první příležitosti seznámit se s vlivem médií na nejširší okruh posluchačů.

V roce 1956 publikuje svoji první knihu, která navazuje na předchozí diplomovou práci, zabývá se intenzivněji pojmem estetiky a chápání krásy u Tomáše Akvinského a jeho současníků, *Il problema estetico in San Tommaso*. Kniha je později několikrát revidována a přeložena do mnoha jazyků. Ke svým pracem se obecně Eco mnohokrát vrací, doplňuje je, reviduje a rozšiřuje.

Taktéž se v této době nejprve orientuje a poté i silně angažuje v umělecko-spoolečenských kruzích a je jedním ze základních kamenů postmoderního hnutí, zahrnující spisovatele, hudebníky i malíře. Mnoho z nich s ním spolupracuje dodnes.

Následuje jedna ze zásadních knih o středověkém myšlení, zásadní dílo o středověkém chápání umění, uměleckosti, krásy a ošklivosti, zkrátka o vytváření uměleckých hodnot ve středověku, a sice v roce 1959 *Sviluppo dell'estetica medievale (Vývoj středověké estetiky)*. Znova vydána a revidována roku 1987 též jako *Arte e bellezza nell'estetica medievale (Umění a krása ve středověké estetice)*.

Od roku 1962 je ženatý s profesorkou umění a počínaje rokem 1964, kdy získává své první místo na univerzitě v Miláně, vstupuje do akademického světa i jako jeho zaměstnanec. Od této doby pravidelně učí na několika univerzitách současně, kombinuje akademické funkce a v mnoha směrech je nejen garantem úrovně přednášených předmětů (především sémiotika, estetika, filosofie apod.), ale i organizátorem nově vznikajících oborů na univerzitách. Mimochodem zakládá i novou Univerzitu v San Marinu. V akademických kruzích je nesmírně činný dodnes, kdy je stále učícím emeritním profesorem na Univerzitě v Bologni, o přednáškách po celém světě nemluvě.

Z jeho odborných textů bych rád zmínil i *Dějiny krásy (Storia della bellezza)*, 2004 a *Dějiny ošklivosti (Storia della bruttezza)*, 2007.

Ovšem naprostým trhákem pocházejícím z pera Umberta Eca je samozřejmě román *Jméno růže (In nome della rosa)*, 1980. Na světových trzích se prodalo téměř 9 milionů této takřka historické literatury faktu s detektivní zápletkou, která je však díky Ecově obrovské erudici a zaujetí pro perfektně zpracovaný historicky věrný a přesný detail, jednou z nejlepších knih (ne-li nejlepší)

1 In Eco, Umberto. *Umění a krása ve středověké estetice*. Praha, 2007. s.126

pohybujících se ve středověkém prostředí. Umberto Eco zde používá k citacím díla nejen naprosto historicky přesně zdokumentovaná a vzhledem k době i použitelná, ale i díla zcela smyšlená a díla časově neodpovídající. Hra s čtenářem je vynikající, přesto nebo snad právě proto, je vše stmeleno v celek zcela ojedinělý. O stejnojmenném filmu ani nemluvě (1986), stal se velmi úspěšným snímkem a doslova kultovní záležitostí milovníků středověkých reálií. Jeho následující beletristický počín *Foucaultovo kyvadlo (Il pendolo di Foucault)*, 1988, mu již zajistil trvalé místo mezi nejúspěšnějšími autory posledního století.

Závěrem chci připomenout, že autor je držitelem nesčetné řady ocenění (mimo jiné 34x *Doctor honoris causa* na mnoha univerzitách doma i v zahraničí) na akademické i společenské půdě, spolupracuje dnes, jakož i v minulosti, s mnoha celosvětovými institucemi rozmanitého charakteru (UNESCO, Expo, EU – kulturní fondy, apod.)

Umberto Eco dnes žije v Itálii, blízko rekreační oblasti Rimini, obývá zde zrekonstruované budovy bývalého jezuitského semináře ze 17. stol. (jak příznačné) a současně po značnou část roku cestuje s přednáškami po celém světě.

ECO, Umberto. *Umění a krása ve středověké estetice.*

Kniha, o které zde bude řeč, je jakýmsi přehledem dějin estetického myšlení a přemýšlení o kráse, harmonii a souladu. Časově pokrývá rozmezí zhruba od 6. do 15. století a zabývá se především vývojem estetických teorií v kultuře latinského středověku, i když formálně vzato, zejména rané texty o kráse a estetice by autoři těžko napsali, nebýt jejich perfektní znalosti antických a raně orientálních textů. Což ostatně lze vyčíst z jejich nazírání na estetickou stránku díla či jevu. Autor se snaží o přehledný a systematický souhrn předešlých zkoumání a hned v úvodu zmiňuje pro svoji práci stěžejní texty, a to především *Études d'esthétique médiévale* od Edgara de Bruyeho a antologie textů o metafyzice krásna od D. H. Pouillona. Zmiňuje taktéž předchozí vlastní pojednání o estetických problémech u Tomáše Akvinského.

Autor rozpíná svoji knihu od prvotně antického způsobu estetického myšlení, který pozorujeme v hojně citovaných textech sv. Augustina a sv. Alberta Velikého, až po renesanční myšlenky Mikuláše Kusánského či Giordana Bruna. Prvotně autorovi nejde snad o nějaký přehled vývoje, ukazuje zde na mnoha citacích z děl velkých autorů minulosti především odlišnosti vývoje pohledu na takové abstraktní veličiny jako je krása, dobro, cit, proporce, soulad, harmonie, zlo, špatnost, odlišnost, ošklivost etc. Všechny tyto pojmy existující spíše v myšlenkách, než v ideálních konkrétních případech, zaměstnávají autorovy středověké předchůdce natolik, že jim věnují podstatné části svých děl, někdy i rozsáhlá díla celá. Nejde jim primárně jen o to, vyjádřit či postihnout normu kvality či vkusu. Především se zabývají myšlenkami na obecný vznik těchto norem, zda má právo je tvořit člověk či jsou již dávno stvořena Bohem. Pak by člověk neměl dělat nic jiného než je respektovat. Je tomu však skutečně tak? Středověcí myslitelé citovaní v textu Umberta Eca se zamýšlejí také nad teorií harmonie a souladu v hudbě, vzniku tohoto souladu, jak tento soulad ovlivňuje myšlení, chápání, duševní život člověka etc. V neposlední řadě Eco taktéž poukazuje na silné náboženské cítění středověkých myslitelů, na jejich zápal pro víru a snahu přenést tento zápal na nejširší vrstvu čtenářů, či spíše posluchačů. Středověký člověk, obklopen mnoha strážněmi běžného života, je veden touhou po dokonalosti k Bohu, chce se po něm, aby si uvědomil, že dokonalost vzhledu a souladu, harmonie, je možná a skutečně přítomná jen a pouze skrze úplné pochopení víry srdcem a (od Tomáše Akvinského) i rozumem. Současně však tyto myslitelé nabádají k určité skromnosti a obraně před nabubřelou okázalostí světa. Co jiného než nádherný chrám dokáže odvést pozornost věřícího od jeho vlastního nitra a rozjímání nad sebou samým?

Knih je psána vynikajícím vyříbeným slohem, je výborně čtivá a není jen určena jen odborníkům, bude vítanou rukovětí a, dle mého soudu, základní „příručkou“ pro lepší pochopení a orientaci v myšlenkových pochodech středověkého člověka. Odstavce a části knihy nejsou přehnaně zdlouhavé, všude je usilováno o přesná a úsporná vyjádření, snaha o výstižnost je pro tohoto autora signifikantní. Veškeré cizojazyčné pasáže (především tedy ve středověké latině) jsou buďto hned vzápětí přeloženy nebo alespoň parafrázovány, i laický čtenář s dostatečným zaujetím si přijde na své.

Poznámkový aparát je zpracován jak jinak než vynikajícím způsobem, citace jsou přehledné. Knihu mám k dispozici v překladu Zdeňka Frýborta, četba je skutečným zážitkem v pozitivním slova smyslu.

Literatura:

ECO, Umberto. *Umění a krása ve středověké estetice*. Praha, 2007.

www zdroje:

www.umbertoeco.com

www.themodernword.com/eco/